

dr. Mészárosné dr. Simon Nikolett

**AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS ELLENI BŰNCSELEKMÉNYEK DOGMATIKAI
ÉS JOGALKALMAZÁST ÉRINTŐ ELHATÁROLÁSI KÉRDÉSEINEK
PROBLEMATIKÁJA**

- A hamis vád és a hamis tanúzás -

Doktori értekezés tézisei

Témavezető: Prof. Dr. Belovics Ervin tanszékvezető egyetemi tanár

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Doktori Iskola

Budapest, 2021.

I. A kutatás célja és a kutatási feladat összefoglalása

Az igazság, valamint a megtörtént események valóságú felderítéséhez fűződő érdek kiemelt jelentőséggel bír a hamis vád és hamis tanúzás miatt indult büntetőügyekben. A hamis vád és a hamis tanúzás esetén is az objektív hamisság megléte alapfeltételként jelentkezik, mindkét bűncselekmény tárgya az igazság meghamisítása. Továbbá a bűncselekmények sosem önmagunkban, hanem minden esetben egy másik alaphamissághoz való viszonylatukban vizsgálhatóak. Ez a védett jogi tárgy esetében többszörös jogtárgysértést eredményez, amely folytán a doktori dolgozat tárgyát képező bűncselekmények tárgyi súlya kiemelkedő, mely a kutatás célját is meghatározza.

A doktori dolgozat témaválasztását az akcesszórius bűncselekményi kört jellemző általánost meghaladó számú dogmatikai és elhatárolási kérdés indokolta. A hamis vád és a hamis tanúzás ugyanis nem kizárólag egymással, továbbá más jogi tárgyat sértő, különösen egyes közbizalom elleni, valamint korrupciós bűncselekménnyel, hanem szinte valamennyi igazságszolgáltatás elleni bűncselekménnyel kapcsolatban is minősítési kérdéseket vetnek fel.

Ezek megalapozásához szervesen hozzátartozott egyrészt a bűncselekmények történeti fejlődésének bemutatása, mely során a releváns jogforrásokat minden esetben a hatályos Btk.-val összefüggésben vizsgáltam. Emellett a doktori dolgozatban vizsgálat alá vont hamis vád és hamis tanúzás dogmatikai elemzéséhez több külföldi jogforrás részletes vizsgálata társult. A doktori dolgozat konkrét célja, különös tekintettel a Be. valamint a német, osztrák, és francia büntetőjog által alkalmazott elsősorban anyagi jogi, azonban több esetben büntető eljárásjogi szempontokat érvényesítő megoldásokra az, hogy a tárgykörben egy összefoglaló és egyben hiánypótló művet alkossak meg, mely összegzi, értékeli és saját álláspont kialakításával gyarapítja a hamis vád és a hamis tanúzáshoz kapcsolódó dogmatika szerteágazó jogirodalmát. A doktori dolgozat tárgyát képező bűncselekményeket érintő dogmatikai problémák újonnan felmerülnek a jogalkalmazói gyakorlatban is, ezért a problematika koránt sem alapvetés.

II. A kutatás módszertana, elvégzett vizsgálatok

A kutatási módszertan figyelembe veszi a releváns tényállások gyakorlati alkalmazhatóságát, használhatóságát és mindenekelőtt annak társadalmi hatásait. A két fejezetben az egyes hatályos törvények elemzésén keresztül vizsgáltam a hamis vád és a hamis tanúzás deliktumait, a tényállási elemek változását, különös tekintettel a Btk. dogmatikai megoldásaira és az abban visszaköszönő korábbi büntetőjogi tárgyú törvények egyes rendelkezéseire. A hatályos és az azt megelőző törvények hamis vádról és hamis tanúzásról szóló rendelkezéseinek összevetése, az igazságszolgáltatás elleni bűncselekményekhez kötődő történeti és nemzetközi joganyagot is átfogó elemzés. A történeti fejlemények bemutatása és vizsgálata a tényállások önállósodási folyamatát kísérte végig, mely megfelelő kiindulási alapként szolgált a jelenleg hatályos Btk. hamis vádra, valamint hamis tanúzásra vonatkozó rendelkezéseinek magyarázatához.

A releváns bírói gyakorlatot mellett, a hazai és külföldi jogforrásokat, valamint különösen a jogirodalom jeles képviselőinek megállapításait tekintettem kiindulópontnak. A közel 60 éve íródott, Földvári Józsefnek „Az igazságszolgáltatás elleni bűntettek” című monográfiáját alaplátnak tekintem a témakörben. A fejezet megírásához vezető motiváció abból is fakad, hogy a témakör hatályos jogirodalma rendkívül szűk. Az alaplátnak megírása óta bekövetkezett, elsősorban a büntető anyagi, és az egyes kapcsolódó büntető eljárásjogi rendelkezéseket érintő jogszabályi változások miatt a kutatás tárgyát képező bűncselekmények tárgyában rendelkezésre álló tanulmányokban lefektetett jogirodalmi állásfoglalások újragondolása szükséges.

A dolgozat nem összehasonlító jogi mű, annak azonban szerves részét képezi a nemzetközi kitekintés, mely egyedülálló módon a több ország által alkalmazott megoldásokat is vizsgálat alá vonja. A dogmatikai rész megírását továbbá mindkét bűncselekmény esetében a Btk. hatálybalépését követő jogalkotási, valamint a joggyakorlat közelmúltban bekövetkezett változásai indukálták. A de lege ferenda javaslat hamis vád esetében a törvényi tényállás módosítására irányul, véleményem alapján ugyanis az alapügy nem minden esetben kerül értékelésre a törvényi tényállásban. A hamis vádra vonatkozóan megfontolás céljából konkrét javaslatot fogalmaztam meg a jogalkotó számára, melynek középpontjában a hamis vádhoz járulékosan kapcsolódó bűncselekmény törvényi fenyegetettsége áll, melynek alapmodellje az osztrák StGB.

A hamis tanúzást érintően nem koncepcionálisan egy, hanem több alkotó jellegű megjegyzéssel élek a doktori dolgozatban, melyek a passzív alanyiséggal, az elkövetői körrel, a hamis tanúzásra vonatkozó figyelmeztetések jelentőségével, a hamis tanúzás elkövetési magatartásai közül kifejezetten való elhallgatásával, valamint olyan hiánypótló témakörökkel foglalkoznak, mint a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása és a vesztegetés bírósági vagy hatósági eljárásban bűncselekmények és a hamis tanúzás viszonya. A hamis tanúzás tényállása ellenben megítélésem alapján megfelelő módon szabályozott, a deliktum más bűncselekményekkel való kapcsolatát illetően azonban már magyarázatra szorul.

Ezen alapokra építve a doktori dolgozatban a legújabb jogalkalmazói gyakorlat és az ahhoz kapcsolódó jogirodalmi művek ismeretében az újonnan felmerülő dogmatikai kérdésekben foglaltam állást. A doktori dolgozat célja összefoglalva e védett jogi tárgy szempontjából a legsúlyosabbnak vélt bűncselekmények vizsgálata, továbbá a Földvári József által is kijelölt úton haladva a törvényhozó akaratát kell közvetíteni, és - a lehetőségekhez képest - a gyakorlati munka elősegítésén is munkálkodni. A következőkben tehát olyan általános alapvetéseken túlmutató gondolatokat kívánok felvetni a releváns bűncselekményi kör kapcsán, amelyek a közelmúltban hatályba lépett Btk. hamis váddal és hamis tanúzással kapcsolatos szabályozási filozófiájának és a kapcsolódó legújabb jogalkalmazói gyakorlat eredményeinek dogmatikai szempontú magyarázatát jelentik.

III. A doktori értekezés szerkezete

A doktori értekezés szerkezete a történeti áttekintés, nemzetközi fejlemények bemutatása és dogmatikai elemzés felosztását követi, mely során a hamis vádról szóló fejezetének végén, valamint a hamis tanúzásról szóló fejezetben több helyen a jogalkotásnak szóló de lege ferenda javaslat kerül bemutatásra.

A történeti elemzés megfelelő alapul szolgált a dogmatikai részben szereplő megállapítások megfogalmazásánál. Az osztrák, német és francia tényállások fordítása mellett a doktori dolgozat megírását megelőző kutatás során különös hangsúlyt fektettem a külföldi büntető törvénykönyvek és a magyar Btk. releváns rendelkezései közötti hasonlóságok, valamint

különbségek bemutatására. A hamis vádról szóló fejezet részét képező egyéni alkotó jellegű javaslatok sarokkövét a nemzetközi kitekintés kapcsán lefolytatott kutatás eredményei képezik.

A dogmatikai kérdések elemzésénél a rendelkezésre álló jogirodalmi álláspontok és a bírói gyakorlat fejleményeinek az összevetését és értékelését is elvégzem. Mindkét fejezet tárgyaként megjelölt bűncselekmény esetében a dogmatikai elemzés egyes szempontjánál újabb és újabb elhatárolási és minősítési problémával találkoztam, a doktori dolgozat egészét elhatárolási kérdések alkotják. A fentiekre tekintettel a doktori dolgozat dogmatikai részében is kiemelt célnak tekintem azt, hogy a jogtárgy azonosságára tekintettel az egyes igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények között se forduljanak elő elhatárolási nehézségek, vagy azok a törvény szövege és a kapcsolódó jogalkalmazói gyakorlat alapján - figyelemmel a jogirodalmi álláspontokra -, feloldhatóak legyenek.

IV. A kutatás eredményeinek összefoglalása

1. A hamis vád tárgykörében lefolytatott kutatás eredményei

a) A hamis vád történeti fejlődése, valamint a hazai és az egyes külföldi országok rendelkezéseinek összehasonlítása

A hamis vád elkövetőjének az igazságos ítélet meghozatalát befolyásoló magatartása alapul vételével elemeztem a hamisság előfordulása szempontjából legkézenfekvőbb bűncselekményt, a hamis vádat a hazai jogfejlődés kezdeteitől egészen napjainkig, mely során az alábbi következtésekre jutottam.

A nemzetközi kitekintés a német, osztrák és francia büntetőjogi rendelkezéseket vonta a vizsgálódás középpontjába. Az osztrák StGB. hamis vádról szóló rendelkezéseit büntető anyagi jogi szempontok jellemzik. A hamis vád tárgyához igazodó struktúra megfelelően súlyozza azt, hogy a hamis vád mely bűncselekmény elkövetésére vonatkozik. Az osztrák Büntető Törvénykönyv az alaphamisság súlyosságát szerepelteti a törvény szövegében, amely hamis vád egész tényállási struktúrájának esszenciáját képezi. Az osztrák és a német szabályozás a hamis vád tényállásánál, a francia Code Pénal a hamis tanúzással összefüggésben

tartalmaz olyan rendelkezéseket, melyek az egyéni javaslatok megfogalmazásánál támpontul szolgáltak. A francia Code Pénal elemzése alapján rámutattam továbbá arra, hogy az igazságszolgáltatás működése, mint védett jogi tárgy a magyar jogban nem ismert módon több szempont alapján tovább differenciálható. A francia büntető anyagi jogi szabályozás továbbá figyelemre méltó módon biztosítja a büntető anyagi és eljárási jogszabályok összhangját az egyes igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények, valamint a kapcsolódó büntető eljárásjogi szankciók között.

b) A hamis vád komplex védett jogi tárgya és a passzív alanyiság kérdésköre

A doktori dolgozatban vizsgált európai törvénykönyvek szinte mindegyike - a francia Code Pénal kivételével - az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények között rendeli büntetni a hamis vádat. A hamis vád védett jogi tárgya azonban korántsem mindig volt egyértelmű, mely jelenleg is aktuális kérdéseket vet fel a jogalkalmazói gyakorlatban is. A védett jogi tárgy szorosan összefügg a bűncselekmény Btk.-beli elhelyezésével, ugyanakkor attól függetlenül is vizsgálendő. A hamis vád minősített eseteiben, melyek eredményként tartalmazzák a büntetőeljárás megindulását, az elítélést, valamint az életfogytig tartó szabadságvesztéssel fenyegetett deliktumra való vonatkozást és az ilyen kiemelt tárgyi súlyú bűncselekmény miatti elítélést, a védett jogi tárgy komplexitása vitán felül fennáll. A hamis vád feltétlenül hatással van a megvádolt személyre, mely a bűncselekmény járulékoságából vezethető le. A hamis vád esetében mindig alapügyről is beszélhetünk, melynek fennállása eleve meghatározza a hamis vád megvalósulását.

A vizsgált bűncselekmények, azon belül is különösen a hamis vád komplex jogi tárggyal rendelkezik. Egyrészt sérül a büntető igazságszolgáltatás helyes működése, emellett pedig a hamis vádnál hangsúlyosabbá válik az, hogy egy ártatlan személyre terelődhet a bűncselekmény elkövetésének a gyanúja, ezért a járulékoság folytán, minden esetben két bűncselekményt kell vizsgálni. A második az az alapügy lesz, mely a hamis vád folytán indult, vagy amelyben a hamis tanúzást elkövették, ezáltal a vizsgálendő kérdések száma többszörös. A dogmatikai elemzés során a két bűncselekmény egymásra tekintettel történő vizsgálata is szükségessé vált.

c) A hamis vád elkövetői, a terhelt védekezési hazugságának korlátai, elhatárolási nehézségek

A kutatás során a potenciális elkövetői kört és a terhelt védekezésének korlátját a hamis vád büntette és az egyes közbizalom elleni bűncselekmények egyidejű megvalósítása eseteiben vizsgáltam. A doktori dolgozatban következetesen azon nézőpontot érvényesítem, hogy a hamis vád megvalósulásához konkrét személy bűncselekménnyel vagy egyéb cselekménnyel történő vádolása szükséges. Ez a hamis tanúzás vizsgálatakor figyelmet igényel, mert amíg nincs gyanúsítottja az ügynek, addig bizonyos alábbi esetekben a hamis tanúzás helyett a hamis vád valósul meg. Ezért fokozott jelentőséggel bír az, hogy az első vádolási cselekményt, valamint azt, hogy meghatározott személlyel szemben bűncselekmény gyanúja felmerült-e, kell a vizsgálódás középpontjába vonni, mely kérdéskör a vonatkozó eseti döntéseken keresztül került kifejtésre.

d) A hamis vád elkövetési magatartásai körében felmerülő dogmatikai kérdésekről

A hamis vád bűncselekmény elkövetésére vonatkozó tulajdonképpeni hamis vádolást és a hamis gyanúfeltét, mint a bűncselekményre vonatkozó hamis bizonyítékoknak a hatóság tudomására hozatalát külön, azonban egyes kérdésekben egymásra tekintettel elemeztem.

A tulajdonképpeni hamis vád vonatkozásában kiemelt figyelmet fordítottam a vádolás tényállásszerűségének kérdésére. Ezzel kapcsolatban a rágalmozás és a hamis vád elhatárolását végeztem el, ugyanis a kérdés nem csak a francia megoldás alapján válaszolandó meg. A Code Pánal és a Btk. releváns rendelkezéseinek összehasonlítása mellett a bírói gyakorlat elemzése is elengedhetetlen volt a tárgykörben. Látszólag a két bűncselekmény elhatárolása a specialitás elve folytán problémamentesnek tűnik, azonban a legújabb jogalkalmazói gyakorlat rámutatott arra, hogy a két deliktum e vonatkozásban továbbra is kérdéseket vet fel. Ezen elkövetési magatartás keretében vizsgáltam a hamis vád és a büntethetőséget kizáró okok viszonyát, valamint az egyéb objektív tárgyi ismérvekre vonatkozó valótlan állítások tényállásszerűségét, továbbá állást foglaltam a vádolás részleges valótlanságát illetően is.

Hivatkozással arra, hogy a hamis vád másik formája, a hamis bűnjelek vagy bizonyítékok koholásában megnyilvánuló hamis gyanúfeltét szükségszerűen felveti a személyi bizonyítékok koholását, e körben alkotó jellegű de lege ferenda megjegyzésekkel egészítettem ki a témakör

meglévő jogirodalmát. Amennyiben a személyi bizonyíték koholásánál a rábírási cselekmény megállapítható, abban az esetben a hamis tanúzásra felbujtás, vagy ha a tanú nem tett hamis vallomást a hamis tanúzásra felhívást helyes dogmatikai elgondolásnak tartom. Továbbá a személyi bizonyítékokat nem lehet véglegesen kizárni hamis gyanúkeltséssel elkövetett hamis vád tárgyköréből, mert ha az elkövető cselekvőségéből fakadó vallomás hamis, akkor a büntethetőségét éppen az alapozza meg, hogy tanúvallomást, azaz személyi bizonyítékot koholt.

e) A bűncselekmény privilegizált esetei, szándék vizsgálata, stádiumok, halmazati kérdések

Azokban az esetekben, amikor egy kérdésben a jogirodalmi álláspontok egységességét észleltem, a jogirodalom és a joggyakorlat által kimunkált elvek tényleges érvényesülését vizsgáltam. A mindkét elkövetési magatartással elkövethető privilegizált eseteket az egyes háttérnormák alapulvételével elemeztem. A védett jogi tárgy kapcsán a hamis vád általános dogmatikai elemzése által elmondottakat a privilegizált esetek tekintetében is fenntartom, azzal a kiegészítéssel, hogy a szabálysértési, közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegések, valamint fegyelmi vétség elbírálására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóságok diszfunkcióktól mentes működés mellett, a jó hírnév sérelme itt is tetten érhető. A szándékos és gondatlan elkövetés egyes módozatait mindkét elkövetési magatartásra vonatkoztatva az elkövető tudattartalma alapján elemeztem. Ezen elv alapján a hamis tanúzásnál a dogmatikai részt a bírói gyakorlat ismerete egészíti ki.

f) A hamis vád és a pótmagánvád. Régi-új kérdés, új álláspont

A hamis vád tulajdonképpen és hamis gyanúkeltséssel elkövethető alakzatánál is problémaként jelentkezik, hogy a hamis vád esetén helye van-e pótmagánvádnak. Az igazságszolgáltatás rendes működése, mint elsődleges védett jogi tárgy fennállása mellett véleményem szerint a másodlagos jogtárgysérelem miatt a pótmagánvád ezekben az ügyekben kategorikus jelleggel nem zárható ki. A témakörben általam helyesnek vélt jogi megoldás alapját a fenti rendelkezéseken túl a 3384/2018. (XII.14.) számú Alkotmánybírósági határozatában foglaltak képezik. A hamis vád esetében az eredmény, mint minősítő körülmény folytán, ha egyetértünk azzal az állásponttal, hogy a hamis vád passzív alanyt tartalmaz, az a feltétel miszerint, ha az adott bűncselekmény alapvetően az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet sérti vagy

veszélyezteteti, és a természetes vagy jogi személyt érintő jogsérelem csupán áttételesen következik be, felülvizsgálatot igényel. A hamis vád minősített esetei véleményem szerint kivételt képeznek.

g) De lege ferenda javaslat a hamis vád szabályozásához

A hamis vádról szól fejezetben bemutatott kutatás eredményei, különösen a fenti rendelkezések és a külföldi joganyag vizsgálata alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a hamis vád esetében valamennyi dogmatikai probléma az alapügyhöz köthető. A de lege ferenda megállapításaimat továbbá a hamis vád osztrák StGB.-ben érvényesülő megoldására alapozom, melynek lényegadó ismérve az, hogy előtérbe helyezi az alapbűncselekményt. Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények összefoglaló sajátossága egyértelműen az, valamely már megindult, folyamatban lévő vagy befejezett, ugyanakkor „más” büntetőeljáráshoz kapcsolódnak valamely módon.

Különös figyelemmel az osztrák szabályozás kapcsán írtakra, egyéni javaslatot fogalmazok meg a hamis vád bűncselekmény esetlegesen differenciáltabb, az eljárás tárgyát, az alapügyet hangsúlyosabban a középpontba helyező szabályozása érdekében. Az általam javasolt módosítások a tényállás alapszerkezetét nem bontják meg, azonban további alkategóriák bevezetése által, az alapbűncselekmény súlyossága is értékelésre kerülhet. A módosítás indoka tulajdonképpen az, hogy a jelenlegi tényállás alapját tekintve megfelelően szabályozott, azonban véleményem szerint a további tényállási elemek beépítésével, a hamis vádhoz szervesen kapcsolódó alaptett értékelése nem teljeskörű.

A hamis vád miatt indult büntetőügyben jelentőséget tulajdonítok tudniillik annak, hogy a hamis vád milyen törvényi fenyegetettségű bűncselekményre vonatkozik, valamint, hogy a vádolás alapját képező büntetőeljárás milyen tárgyi súlyú büntetendő bűncselekmény miatt indult vagy folyik a valótlan, koholt állítások vagy bizonyítékok folytán egy ártatlan személy ellen.

A fent leírtakra tekintettel a doktori dolgozat - büntető anyagi és eljárásjogi szempontokat is érvényesítő - de lege ferenda javaslata a következő:

Btk. 268.§ (1) Aki

a) mást hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével hamisan vádol,

b) más ellen bűncselekményre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására, hamis vádat követ el.

(2) A büntetés két évig terjedő szabadságvesztés, ha a hamis vád olyan bűncselekményre vonatkozik, amelynek elkövetőjét a törvény két évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegeti.

(3) A büntetés három évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a hamis vád alapján az érintett ellen vétség miatt büntetőeljárás indul,

b) a hamis vád olyan bűncselekményre vonatkozik, amelynek elkövetőjét a törvény három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegeti.

(4) A büntetés 1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a hamis vád alapján az érintettet vétség miatt elítélik,

b) a hamis vád alapján az érintett ellen három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett büntett miatt büntetőeljárás indul,

c) a hamis vád olyan bűncselekményre vonatkozik, amelynek elkövetőjét a törvény három évet meghaladó tartamú szabadságvesztéssel fenyegeti.

(5) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a hamis vád alapján az érintettet büntett miatt elítélik,

b) a hamis vád olyan bűncselekményre vonatkozik, amelynek elkövetőjét a törvény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is fenyegeti.

(6) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha az életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményre vonatkozó hamis vád alapján a vádlottat elítélik.

A javaslat lényege szerint a Btk. 268.§ (2) bekezdése alapján a hamis vád tettesének büntetése két évig terjedő szabadságvesztés, ha a hamis vád alapján az érintett ellen indult alapügy vétség miatt indult. A privilegizált esetek után a legenyhébb megítélésű eset a vétségre vonatkozó hamis vád kategóriája. Ennek alapján az képezi, hogy az alapügyben szereplő bűncselekmény büntetési tétele azáltal kerül meghatározásra, hogy immáron törvényi szinten utalunk arra, hogy a hamis vád vétségre vonatkozik. Ennek akkor van jelentősége, ha különböző tárgyi súlyú alapbűncselekményre vonatkoznak a hamis vádolások és a hamis vád elkövetőjével szemben maximálisan kiszabható büntetés mértékét az alapügy súlyosságához kívánjuk igazítani. A fenti

koncepció alapján az alapügy tárgyát képező bűncselekmény tárgyi súlya alapján a hamis vád elkövetőjének büntetése az ott tett megkülönböztetések szerint eltérő.

A megfontolásra ajánlott javaslat jelentősége összefoglalva az, hogy ezáltal a különböző tárgyi súlyú alpbűncselekmények és a hamis vád folytán kiszabható büntetések egymással arányossá válnának. A doktori dolgozatban bemutatott - anyagi és eljárásjogi szempontú - álláspont alapvető célkitűzése ezáltal az, hogy az alpbűncselekmény és a hamis vád közel azonos fenyegetettségű jogi szankciót vonjanak maguk után.

2. A hamis tanúzás tárgykörében lefolytatott kutatás eredményei

a) Történeti fejlődés és nemzetközi kitekintés

A hamis tanúzásról szóló fejezetben mind a hazai történeti fejlődés egyes eredményeit, mind pedig a nemzetközi fejleményeket az a sajátosság jellemzi, hogy a hamis tanúzás a hamis esküvel együtt vizsgálandó. A doktori dolgozat kettő típusú országcsoportot különböztet meg a hamis tanúzást illetően, egyrészt a hamis esküt érvényesítő, tehát a tisztán a szakrális vonulatot képviselő, illetőleg a hamis tanúzás és a hamis eskü jegyeit ötvöző hamis esküvel megerősített hamis tanúzás formáját érvényesítő országokat. A német és osztrák Btk. mellett a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása deliktum és a hamis tanúzás között felmerülő elhatárolási kérdések kapcsán a francia Code Pénal vonatkozó törvényi szakaszaira is kiterjesztetem a kutatást.

b) A hamis tanúzás védett jogi tárgya

A hamis tanúzást és hamis vádat az különböztetni meg a többi igazságszolgáltatás elleni bűncselekménytől, hogy a valamennyi tényállás vonatkozásban megkövetelt valótlanság mellett a bűncselekmények folytán az igazságtalan ítélet meghozatalának veszélye is fennáll. A hamis tanúzásnál a védett jogi tárgy tekintetében a különbség a hamis vádnál értékelt jó hírnevet, becsületet sértő jelleg vonatkozásában van. A hamis tanúzás bűncselekménye az igazságszolgáltatás tisztasága mellett tágabb értelemben mégis kihatással lehet a személyre is. A hamis tanúzás védett jogi tárgyából levezetett csupán áttételes jog, - vagy érdeksérelem a passzív alanyiség körében bír jelentőséggel.

c) Lehet-e a hamis tanúzásnak passzív alanya?

A tanúvallomás nem kizárt, hogy amellett, hogy hátrányosan érinti a passzív alanyt, valamely sérelmet is előidéz. Ezen jog- vagy érdekbeli sérelmek azonban nem közvetlenek, mint a hamis vád, vagy a klasszikus károkozással járó bűncselekmények esetében. A vizsgált bűncselekményeknél a passzív alanyisággal összefüggő pótmagánvád intézményének kategorikus kizárása ellen azonban maga a joggyakorlat hoz példákat, melyek elemzése révén a passzív alanyiságra vonatkozó álláspontok újragondolása szükséges.

d) A vallomástétel akadályai és a büntethetőséget kizáró okok viszonya

A Be. vallomástétel akadályaira, valamint a tanú kihallgatására vonatkozó szabályait a Btk. által a hamis tanúzásnál tartalmazott büntethetőséget kizáró okok tekintetében elemzem. Ezzel kapcsolatban a hamis tanúzás privilegizált eseteire tekintettel az önvádolás tilalma, a vallomástétel megtagadása, valamint a vallomástétel tilalma témaköreiben az egyes eljárásjogi tárgyú törvények részletes vizsgálata is a doktori értekezés részét képezi. A tanún kívül a bűncselekmény további lehetséges elkövetőivel kapcsolatban is előremutató gondolatokat kívántam megfogalmazni, továbbá a bűncselekmény tárgya és az elkövetés helyére vonatkozó következtetések is kiemelt jelentőségűek.

e) A hamis tanúzás elkövetési magatartásainak sajátosságai

A hamis tanúzásnál a lényeges körülményt, mint a tényállásszerűség ismervét a vonatkozó bírói gyakorlatra tekintettel vontam a doktori kutatás középpontjába. A kapcsolódó joggyakorlatban ugyanis a lényegesség vizsgálata nem mechanikusan történik, nincs egy olyan általánosan elfogadott definíció, mely alapján lehetne állást foglalni a kérdésben. A doktori dolgozat ezen része egy kutatás összefoglalása, mely során a lényeges körülményhez kapcsolódóan szempontrendszer alakítottam ki.

f) A való elhallgatásával elkövetett hamis tanúzás és az egyéb igazságszolgáltatás elleni deliktumok viszonya

A való elhallgatása, mint elkövetési magtartás elemzése számos elhatárolási kérdést vet fel. A hamis tanúzás, mentő körülmény elhallgatása és a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása

deliktumok elhatárolása - tekintettel arra, hogy valamennyi bűncselekmény egymással is konkurál -, a doktori dolgozat ezen fejezetének egyik fő célkitűzése. A doktori értekezés e részében a hamis tanúzás és a bűnpártolás elhatárolása is megtörténik, melyhez szintén jelentős bírói gyakorlat vizsgálata társult. A vallomástétel akadályainak szabályozása a Be. hatálybalépésével átalakult, azonban tekintettel arra, hogy ez a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása a hamis tanúzással kapcsolatos figyelmeztetések mellett dogmatikai kérdéseket is felvet, ezzel külön helyen foglalkozom. Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények között fennálló dogmatikai problémák feloldását másodsorban a tényállásokat érintő módosítási javaslatok kidolgozásával kívánom elősegíteni. Ezen összhang biztosítását a büntető anyagi és eljárásjogi szabályok között is kiemelt jelentőségűnek tekintem.

A kapcsolódó büntető eljárásjogi szabályozást csak azért tartom részben megfelelőnek, mert a bíróság előtt tanúsított tanúvallomás jogosulatlan megtagadásának a bűncselekményi szintre történő emelése indokolt és időszerű volt. Az ehhez kapcsolódó büntető eljárásjogi szabályok harmonizációja azonban álláspontom szerint nem megfelelően történt meg, különös figyelemmel arra, hogy a büntető anyagi és eljárásjogi szabályok összhangja továbbra sem biztosított. Az e tekintetben lefolytatott kutatás eredményeit értékelve azt a megoldást tartanám megfelelőnek, ha egyrészt a Be. 182.§-ába beiktatásra kerülne a nyomozó hatóság és ügyészségre vonatkozó kitétel, emellett ezekben az esetekben a rendbíróság kötelezően alkalmazandó szankció lenne. A megfontolásra ajánlott javaslat szövege a fentiekre figyelemmel a következő:

Be. 182.§ (2) Ha a tanú a vallomástételt a nyomozó hatóság vagy az ügyész előtt a következményekre történt figyelmeztetés után jogosulatlanul megtagadja, rendbírósággal sújtandó és az okozott bűnügyi költség megtérítésére kötelezhető.

g) A hamis tárgyi bizonyítási eszköz felhasználásával elkövetett hamis tanúzás, valamint a hamis tanúzás és a vesztegetés bírósági vagy hatósági eljárásban bűncselekmények elhatárolása

A hamis tárgyi bizonyítási eszközök felhasználásának kérdésköre a hamis tanúzásnál is tisztázandó. A doktori értekezésben a hamis magánokirat felhasználásának vétsége és a közokirat-hamisítás büntette merülnek fel, melyeket a kapcsolódó bírósági döntések fényében határoztam el a hamis tanúzás ezen elkövetési magatartásától. Továbbá a fenti elkövetési

magatartás elemzése folytán abban az esetben, ha a hamis tanúzáshoz jogtalan előny ígérete vagy adása társul, a vesztegetés bírósági vagy hatósági eljárásban, mint speciális korrupciós bűncselekmény témaköréhez jutunk. Amennyiben a tanú azért tesz hamis tanúvallomást a nyomozó hatóság vagy a bíróság előtt, mert az alapügy terheltje vagy a sértettje, vagy más ezért számára jogtalan előnyt ad vagy ígér, ez esetben is - figyelemmel arra, hogy a korrupciós bűncselekmény a hamis tanúzáshoz képest speciális tényállás - e bűncselekmény megállapításának van helye. Megállapítható tehát, hogy mind a potenciális, mind pedig a hamis vallomás tevő személyek cselekménye is e tényállás keretében értékelendő, amennyiben mástól a jogtalan előnyt vagy annak ígérését elfogadják. A témakörhöz szorosan kötődő hamis tanúzásra felhívás és hamis tanúzásra történő rábírás elhatárolása tekintetében a bírói gyakorlat elemzése szükségszerű.

h) A folytatólágosság vizsgálata hamis tanúzás miatt indult büntetőügyekben

A doktori dolgozat ezen fejezete tartalmazza a legtöbb tisztázatlanságot, és eltérő jogirodalmi álláspontot azzal kapcsolatban, hogy a különböző eljárások során, vagy a büntetőeljárás különböző szakaszaiban elkövetett hamis tanúzási cselekmények miként minősülnek. A jogirodalom és a joggyakorlat nem egységes abban a kérdésben, hogy amennyiben a tanút a büntetőeljárás vagy a polgári eljárás különböző szakaszaiban hallgatják ki tanúként, és hamis vallomást tesz, ezen cselekmények természetes vagy folytatólágos egységet alkotnak-e. A doktori értekezés során megjelenített következetes álláspont szerint szinte valamennyi esetben a Btk. 275.§ (1) bekezdés a) pontjában foglalt büntethetőséget kizáró okból kell kiindulni, a folytatólágosság megállapítását pedig el kell vetni.

Összegzés

A doktori értekezés megírása során elsődleges célkitűzésnek tekintettem a hatályos joganyaghoz kötődő jogalkalmazói gyakorlat feldolgozását és dogmatikai szempontú értékelését. A témakörben folytatott kutatás során számos, a jogalkalmazásban problémaként jelentkező, valamint a jogalkotást is érintő koncepcionális, elhatárolási, valamint a büntető anyagi és eljárásjogi rendelkezések összhangját biztosító javaslattal éltem.

A doktori dolgozat a hamis vád és a hamis tanúzás bűncselekményeit kiemelve az egyes igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények köréből, az elmúlt évszázad jogirodalmi munkáinak eredményeit számba véve a jogalkalmazói gyakorlat változásaira figyelemmel valamennyi problematikusnak tartott kérdést illetően részletes dogmatikai elemzést tartalmaz. Az értekezés a hatályos joganyaghoz kapcsolódóan adekvát választ kíván adni a hamis vád és a hamis tanúzás témakörében felmerülő egyéb, nem kizárólag más igazságszolgáltatás elleni bűncselekményekkel kapcsolatban felmerülő minősítési kérdésekre is, ezért összefoglalóan megállapítható, hogy a problematika koránt sem alapvetés.

V. A doktori dolgozat tárgyában megjelent tanulmányok

A tanúvallomás jogosulatlan megtagadása, mint anyagi jogi nóvum hatása a Be. vonatkozó rendelkezéseire, Büntetőjogi Szemle, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó, 2013.

Elhatárolási kérdések az akcesszórius bűncselekmények köréből. Dogmatika a fautorátustól az orgazdaságig. Varietas Delectat. (szerk: Pogácsás Anett - Szilágyi Pál – Ádány Tamás) Pázmány Press, Budapest, 2013.

A Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény jogpolitikai megközelítése az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények tükrében. „Hagyomány és megújulás a büntetőjogban” című konferenciakötet. ELTE Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2013.

SIMON Nikolett: Hamisság és büntetőjog -a hamis vád tényállás változásainak tükrében. In: POGÁCSÁS Anett- SZILÁGYI Pál- LÁNCOS Petra Lea- ÁDÁNY Tamás: Értékek mentén rendet teremteni. TehetségPONT, Pázmány Press, 2014.

Vesztegetés elfogadása vagy hamis tanúzás? Magyar Rendészet, 2016. (16. évf.) 1. szám.

Összehasonlító büntetőjogi szempontok a hamis eskü európai szabályozásához. De iurisprudencia et iure publico, 2016/ 1. szám.

A hamis vád büntetendősége Németországban és Ausztriában. Iustum Aequum Salutare, PPKE-JÁK, 2018/1. szám.

Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények újrakodifikált és módosított rendelkezéseinek magyarázata. Belügyi szemle (megjelenés alatt).